NETWERK TOEGANKELIJKE VOEDSELGEMEENSCHAPPEN 2026

GIDS VOOR EEN TOEGANKELIJKE TUIN

square wise

DE 7 VINKJES VAN TOEGANKELIJKE VOEDSELTUINEN

Op basis van exclusieve interviews van tuinders uit het hele land

INCLUSIVITEITS KOMPAS

Werkvorm om samen nieuwe ideeën te ontwikkelen en focus te kiezen

INSPIRATIE EN STAPPENPLAN

Twee flyers voor inclusieve communicatie op de tuin en richting gemeente

Deze gids kwam tot stand dankzij de werkgroep ***Netwerk Toegankelijke Voedselgemeenschappen***, en werd mogelijk gemaakt door financiering van Klimaat Initiatief Nederland.

Het netwerk brengt lokale voedselinitiatieven, onderzoekers en beleidsmakers samen om de voedseltransitie inclusiever en rechtvaardiger te maken.

Kerngroep
Universiteit Leiden, Tuin Kansrijk, Stadslandbouw Amsterdam, De Groentegaard en Squarewise

Ben je ook bezig met dit onderwerp? Dan komen we graag met je in gesprek!

Stuur een mailtje naar info@squarewise.nl of meld je aan bij de signal groep van het netwerk.

KIN Klimaatonderzoek Initiatief Nederland

square wise

Betrokken locaties

INHOUD

VOL VOORBEELDEN UIT DE PRAKTIJK

3 INTRODUCTIE: WAAROM DEZE GIDS?
Inclusieve plek & eerlijke toegang tot voedsel
Belangrijke begrippen

5 WELKE ROL WIL JE SPELEN?
De rol van de tuinder in een inclusief voedselsysteem

6 WIE WIL JE BEREIKEN?
Leer je doelgroep kennen

MET HET INCLUIVITEITSKOMPAS

7 STAPPEN NAAR TOEGANKELIJKE TUINEN

7 Stem je communicatie af op je doelgroep
8 Hoe kom je voorbij je eigen bubbel?
9 Vergroot de emotionele betrokkenheid op de tuin
10 Culturele erkenning
11 Betaalbaar voedsel, met een haalbaar financieel model
12 Flexibele distributie van je oogst
13 Zeggenschap voor vrijwilligers en (mogelijke) aandeelhouders
14 Inclusie kompas & handige reflectievragen

18 VOORUITBLIKKEN
Stappen zetten met je gemeenschap
Interessante links

Inclusieve plek & eerlijke toegang tot voedsel

Waarom deze gids?

In heel Nederland zetten honderden tuinders, vrijwilligers en initiatiefnemers zich dagelijks in om gezond, lokaal en duurzaam voedsel te verbouwen. Ze creëren plekken waar mensen samen werken, leren, eten en elkaar ontmoeten. Voedselinitiatieven leveren dus meer dan groenten: ze versterken buurten, vergroten voedselvaardigheden en brengen mensen opnieuw in contact met de aarde en elkaar. Toch herkennen veel tuinders dezelfde vraag: **we willen graag een bredere groep mensen bereiken, maar hoe doe je dat?**

Tijdens mijn stage bij Squarewise (voor de studie Organising Social Impact aan de UU, over rechtvaardige maatschappelijke oplossingen) bezocht ik voedselinitiatieven door heel Nederland en hadden we drie bijeenkomsten met het Netwerk Toegankelijke Voedsellandschappen, mogelijk gemaakt door een subsidie van het KIN. Ik sprak met tuinders, vrijwilligers, oogstdeelnemers én mensen die juist níét deelnemen. Overal hoorde ik dezelfde ambitie: voedsel toegankelijk maken voor meer mensen. En overal zag ik dezelfde worstelingen: beperkte tijd, beperkte middelen, en de vraag waar je eigenlijk moet beginnen.

Om deze ervaringen en tips met jullie te delen, hebben we deze gids gemaakt. Toegankelijkheid ontstaat namelijk door veel kleine keuzes die je iedere week maakt: welke woorden je gebruikt, wie mag meedenken, welke groenten je verbouwt, hoe voedsel wordt verdeeld, met wie je samenwerkt. Wij nemen je mee in 7 strategieën. Niet iedere tuin hoeft alles te doen, juist een divers landschap van voedselinitiatieven maakt een voedselsysteem sterker. Gebruik dit document dus niet als checklist, maar als inspiratie: kies de ideeën die passen bij jouw tuin, jouw energie en jouw gemeenschap.

Je vindt hier tips, reflectievragen en praktijkvoorbeelden van andere tuinders, plus links naar nuttige kennisbronnen (pagina 19). Ik hoop dat de voorbeelden je prikkelen om nieuwe stappen te zetten richting een toegankelijke tuin - een leidraad die je ook met je gemeenschap kunt delen. Het inclusiekompas op pagina 10 kun je zelfs samen toepassen. Vragen, of een ervaring of uitdaging die je wilt delen met andere tuinders? Stap dan in deze Signal-groep.

"Ik wens je veel plezier met lezen, en met nieuwe mensen inspireren over gezond, lokaal voedsel!"

Amarins de Vries
Stagiaire Squarewise

Inclusiviteit werd in de bezoeken vaak opgevat als "meer verschillende mensen op de tuin". Tegelijk bleek dat er soms veel diversiteit is in de groep bezoekers, maar dat juist de groep die het voedsel afneemt (via een pakket of aan het eind van de dag als vrijwilliger mee naar huis) vaak hoogopgeleide mensen met tijd om te oogsten en voldoende geld te besteden zijn.

Lokale voedselinitiatieven kunnen ook bijdragen aan voedselrechtvaardigheid op verschillende manieren. Bijvoorbeeld door juist zoveel mogelijk gezond, lokaal voedsel bereikbaar te maken voor huishoudens die rondkomen van een minimum inkomen.

2 vormen van toegankelijkheid

1) Toegang tot de plek: Denk aan een buurttuin waar mensen elkaar ontmoeten en samen lunchen, nieuwe vaardigheden leren over voedsel verbouwen en over wat biologisch voedsel is. Dit voedselinitiatief draagt bij aan welzijn, verbondenheid en voedselvaardigheden.

2) Toegang tot gezond voedsel: een productieve tuinderij, die grote hoeveelheden groenten produceert en verspreidt, kan zorgen dat meer huishoudens de kans krijgen om lokaal eten te oogsten.

7 strategieën en het inclusie kompas

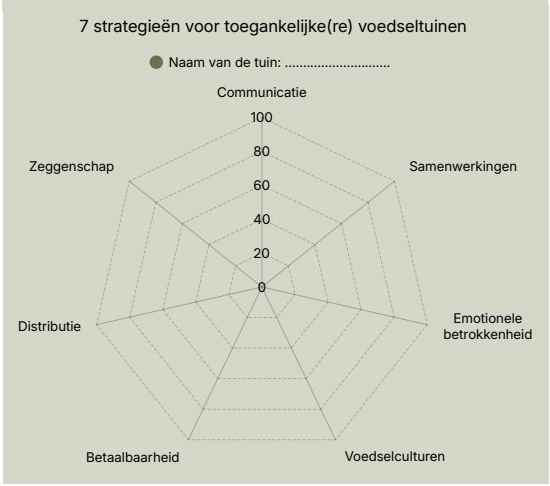
De zeven strategieën in deze gids zijn gebaseerd op ervaringen van diverse voedseltuinen, initiatiefnemers en de drempels die deelnemers of bezoekers ervaren. Samen vormen ze zeven knoppen waaraan je kunt draaien voor een inclusiever voedselsysteem. Je kiest waar je aan wil werken, afhankelijk van de missie, mogelijkheden en energie van jouw tuin. Sommige strategieën kun je morgen al toepassen, andere vragen samenwerking met vrijwilligers, buurtbewoners of organisaties uit de omgeving.

Om je op weg te helpen vind je in deze gids ook het Inclusie kompas (**pagina 14**): een praktische tool die je samen met tuinders, vrijwilligers, oogstdeelnemers of bestuursleden kunt invullen om aan de slag te gaan met toegankelijkheid vergroten, aan de hand van deze 7 thema's →

Deze gids is gebaseerd op onderzoek bij verschillende voedselinitiatieven in Nederland. Het overzicht daarvan zag je op **pagina 2**.

***Inclusie kompas** (meer op pagina 14)*

- ✓ Passende communicatie
- ✓ Samenwerkingen voorbij je eigen bubbel
- ✓ Emotionele betrokkenheid op je tuin
- ✓ Erkenning van voedselculturen
- ✓ Betaalbaar voedsel, haalbaar financieel model
- ✓ Flexibele distributie van je oogst
- ✓ Zeggenschap voor vrijwilligers en deelnemers

Belangrijke begrippen

***Toegankelijkheid** gaat over de vraag of mensen daadwerkelijk mee kunnen doen - niet alleen fysiek bereikbaar en betaalbaar, maar ook begrijpelijk en passend bij hun dagelijks leven. Ze wordt beïnvloed door praktische, sociale, culturele en financiële factoren.*

***Diversiteit** gaat over de verschillen tussen mensen binnen een voedselgemeenschap, bijvoorbeeld in leeftijd, inkomen, culturele achtergrond, opleiding, gezinssituatie, gezondheid of voedselcultuur. Het beschrijft wie er aanwezig is, maar zegt op zichzelf nog niets over hoe welkom of gelijkwaardig mensen zich voelen.*

***Inclusiviteit** is het proces waarin mensen met verschillende achtergronden daadwerkelijk kunnen meedoen, invloed hebben en zich erkend voelen. Een inclusieve voedselgemeenschap sluit aan bij uiteenlopende behoeften, maakt ruimte voor verschillende vormen van deelname en waardeert verschillende kennis, ervaringen en voedselculturen. Het is dus geen einddoel of eigenschap van een tuin, maar iets waar je als gemeenschap voortdurend aan werkt.*

***Voedselcultuur / voedselpraktijk:** Hiermee bedoel ik alle gewoontes en voorkeuren rondom eten: welke groenten mensen gewend zijn te eten, hoeveel tijd ze hebben om te koken, waar ze boodschappen doen, met wie ze eten, hoeveel geld beschikbaar is, en welke smaken, recepten en tradities belangrijk zijn. Dit gaat verder dan culturele verschillen - het gaat ook over kookvaardigheden en dagelijkse routines.*

Welke rol wil je spelen?

VOORBEELD UIT DE PRAKTIJK

Tuinderij De Stroom (Hemmen) kiest bewust voor een model waarin voedselproductie centraal staat. Met 3 ervaren tuinders produceren ze veel voedsel zonder vrijwilligers nodig te hebben; producten als uien en aardappelen komen erbij van biologische akkerbouwers om de prijs te drukken.

Wekelijks vullen ze 500 pakketten, verspreid over distributiepunten in o.a. Wageningen, Hemmen en Ede. De pakketten staan op vertrouwen in de schuur en worden daar opgehaald - zo bereiken ze veel huishoudens zonder dat iedereen naar de tuin hoeft te komen. De gemeenschap ontstaat op de distributiepunten, en wie wil kan vrijwillig meehelpen op de tuin.

Voordat je aan de slag gaat met toegankelijkheid, is het goed om eerst stil te staan bij de rol die jouw voedselinitiatief kan spelen in een diverse voedselomgeving. Op de vorige pagina zag je dat toegankelijkheid van een voedseltuin twee kanten heeft: toegang tot een groene plek & toegang tot gezond voedsel. Een tuin inclusiever maken kan dus ook op verschillende manieren.

Veel tuinders ervaren een spanning tussen tijd besteden aan diverse mensen ontvangen en tijd besteden aan voedsel produceren -**"inclusiviteit heeft een prijs"** (bijeenkomst Eetmeerbosch). Het kost tijd en geld om bijvoorbeeld rolstoelpaden aan te leggen, actief mensen te werven die minder bekend zijn met voedseltuinen, en aandacht te besteden aan vrijwilligers en pauzes passend bij ieders werktempo. Tegelijkertijd moeten gewassen worden geplant, geoogst en verkocht - de capaciteit van een tuinder is nu eenmaal beperkt.

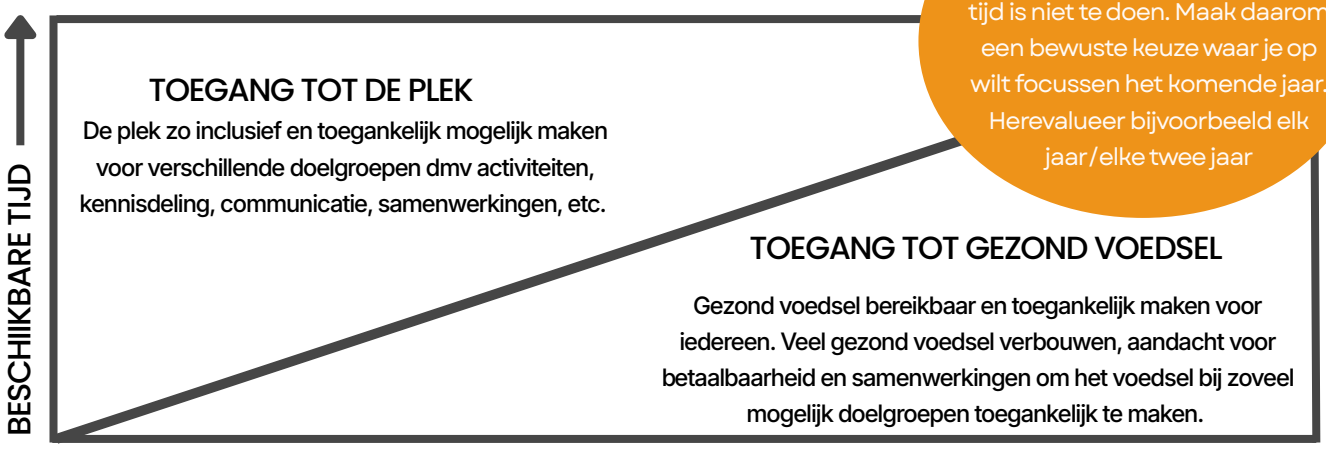
Ook de financiële realiteit speelt mee. Sommige tuinen zijn grotendeels afhankelijk van de verkoop van groenten om het inkomen van de tuinder te betalen (zoals CSA's). Andere voedselinitiatieven ontvangen financiering vanuit zorg, welzijn of participatie van de gemeente, en hebben daardoor meer ruimte om begeleiding en het betrekken van nieuwe bewoners centraal te stellen (zoals de Graafsche Akker & Dakpark Rotterdam). Deze verschillende verdienmodellen laten zien dat niet elke tuin dezelfde maatschappelijke rol kan of wil vervullen.

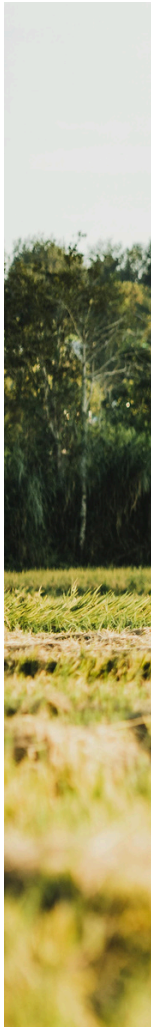
Er bestaat dus geen blauwdruk voor een inclusieve voedselgemeenschap. Iedere tuin maakt eigen keuzes die aansluiten bij de affiniteit van de tuinders. Juist daarom is het waardevol om eerst stil te staan bij de vraag: **wat voor maatschappelijke meerwaarde wil onze tuin bieden**? Gezond voedsel bereikbaar maken? Een ontmoetingsplek voor de buurt? Een leerplek? Een zorgplek? Een plek voor klimaatadaptatie? Of een combinatie daarvan?

Reflectie moment: *Wanneer de rol van de tuin in de omgeving duidelijker is, wordt ook duidelijker aan welke knoppen je kunt draaien om de toegankelijkheid van je initiatief stap voor stap te vergroten.*

Verderop in dit document vind bijvoorbeeld je aanbevelingen / tips om:
→ Je distributie toegankelijker te maken (zie strategie 6)
→ De deelname op je tuin inclusiever te maken (zie strategie 3 & 4)
→ Te kiezen tussen verschillende vormen van financiële afhankelijkheid (zie strategie 5)

AAN WELKE TOEGANKELIJKHEID WIL JE WERKEN?

Wie wil je bereiken?

Veel voedselinitiatieven beginnen met het organiseren van activiteiten. Effectiever is het om eerst te luisteren naar een mogelijk nieuwe doelgroep: wie wil je eigenlijk meer bereiken, en wat hebben die mensen nodig om zich welkom te voelen?

Voor je nieuwe mensen probeert te bereiken, is het waardevol om stil te staan bij de vraag: wie bereikt je tuin eigenlijk al? Die bewustwording helpt om concrete stappen te zetten richting grotere diversiteit. Veel tuinders gaven tijdens dit onderzoek aan dat hun tuin "een plek voor iedereen" is, maar in gesprekken bleek vaak dat de stap wordt overgeslagen om te kijken welke doelgroep er niet of minder aanwezig is, terwijl je die wel graag zou bereiken.

Een handige methode om naar de diversiteit in je doelgroepen te kijken is het Rechtvaardigheidswiel van Klimaatrechtvaardig Rotterdam. Gebruik het als startpunt, of vul de lijst hiernaast aan →

Kies vervolgens bewust welke doelgroep je meer aan wil spreken, passend bij jullie missie. Bijvoorbeeld: "we zouden graag meer jonge gezinnen bereiken" of "we willen graag meer nieuwe Nederlanders mee laten doen". Denk aan studenten, ouderen, mensen die nog nooit een moestuin bezochten, of meer buurtbewoners.

Rechtvaardigheidswiel

Maak bij voorkeur 2 keer een overzicht:

1. Wie komen naar de tuin en in welke rol? En wie nog niet?
2. Wie doen er actief mee met de voedselconsumptie? En wie nog niet?

Wie zie je op jouw tuin?

- ☐ Buurtbewoners
- ☐ Mensen met een hoge opleiding
- ☐ Ouderen
- ☐ Jonge gezinnen
- ☐ Verschillende culturele achtergronden
- ☐ Mensen met een kleine beurs
- ☐ Mensen met een beperking
- ☐ Mensen die alleen groenten ophalen
- ☐ Vrijwilligers
- ☐ Betaalde medewerkers
- ☐ Mensen met migratieachtergrond
- ☐ .....
- ☐ .....

Reflectievraag: Welke mensen uit de omgeving komen nu nog niet langs als bezoeker of deelnemer?

Je kunt nog verder gaan met '**asset mapping**': uitwerken wie er allemaal een rol spelen rondom je tuin. Bij de Graafsche Akker in Den Bosch, een buitenbuurthuis, kijken ze bijvoorbeeld uit welke straten mensen betrokken zijn, en waar nog niemand aan buren kan uitleggen wat de Graafsche Akker voor plek is. Met asset mapping breng je bestaande kwaliteiten, organisaties en mensen in kaart die iets kunnen bijdragen aan je organisatie, wat nieuwe samenwerkingen of deelnemers kan opleveren. Meer leren? LSA bewoners geeft trainingen over het in kaart brengen van de kwaliteiten van je gemeenschap:

VOORBEELD UIT DE PRAKTIJK

Op **Dakpark Rotterdam** leeft de ambitie om een plek te zijn waar mensen met mentale klachten rust kunnen vinden en herstellen door samen te tuinieren. De sociale functie staat daar centraal.

Bij **Stadstuinderij NoordOogst** kiezen Sven en Paul juist bewust om géén officiële zorgtuin te zijn. Hun energie ligt bij voedselproductie, het verbinden van buurtbewoners en het laten zien waar voedsel vandaan komt. Wanneer mensen via een participatietraject aansluiten, zijn ze van harte welkom, maar de tuin organiseert zich niet rondom zorg. Zoals Sven vertelde:
"Omdat we gewoon een mooi team hebben en mensen kunnen meedraaien. Zolang het niet een te grote groep wordt, werkt dat gewoon."

1. *Passende communicatie*

Tijdens mijn bezoek aan tuinen en gesprekken met omwonenden viel iets op: veel bewoners delen dezelfde waarden als voedselinitiatieven, zoals gezond eten, vers voedsel, een groene omgeving en eerlijke productie. Toch voelden zij zich niet altijd aangesproken door hoe die initiatieven zichzelf presenteren.

Woorden als regeneratief, agro-ecologisch of biodiversiteit zijn voor tuinders vanzelfsprekend, maar kunnen voor buitenstaanders juist afstand creëren. Zij herkennen zich eerder in woorden als gezond, vers, onbespoten of natuurlijk voedsel voor de buurt. Je idealen hoeven niet te veranderen, wel je taalgebruik.

Ook beelden doen ertoe: foto's op je website of flyer laten zien wie zich welkom mag voelen. Zien bezoekers alleen jonge, hoogopgeleide vrijwilligers met een oogstmand? Of ook ouderen, gezinnen, kinderen, diverse achtergronden en mensen die voor de koffie komen?

Reflectievraag: Welke motivaties van jouw beoogde doelgroep zou je méér aan kunnen spreken via je communicatie?

UIT DE PRAKTIJK

Plaats eenvoudige instructies bij zelfoogst, zoals het bordje linksonder op de **Graafsche Akke**r dat uitlegt hoe spinazie geoogst mag worden ("oogst de spinazieplantjes helemaal, om en om, zo kunnen ze nog wat groter groeien. +- 30 plantjes per makker").

Ook op locatie kun je werken aan duidelijke communicatie, zodat mensen je weten te vinden en begrijpen wat het doel is van het voedselinitiatief. Denk aan duidelijke bewegwijzering: bij I Can Change in Amsterdam staat elke dag een bord op straat dat de weg wijst naar het tuincafé en de verstopte binnentuin.

Ook bij het Ecosysteem Overvecht komt betere bewegwijzering, zodat bezoekers van de pluktuin of speeltuin ook zien wat een CSA eigenlijk inhoudt.

Concrete tips

Bekijk je website alsof je de tuin nog nooit hebt bezocht. Zorg dat foto's al een diverse representatie zijn, zodat diverse mensen die de website zien zich kunnen herkennen in de groep die aanwezig is. Dit helpt om de drempel te verlagen om je welkom te voelen.

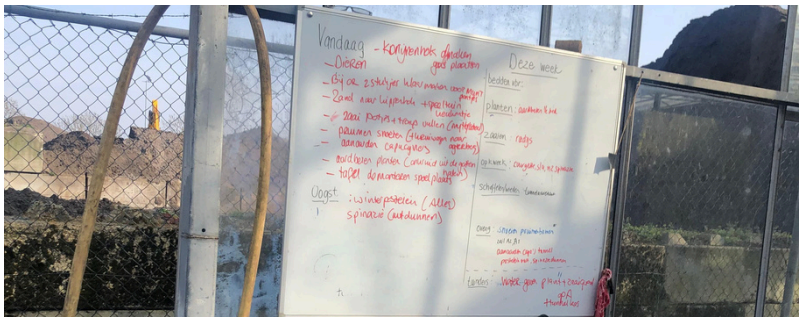
Gebruik eenvoudige taal. Bij gemeentes werken vaak communicatie- medewerkers die een hart hebben voor deze lokale initiatieven, die je kunnen helpen met jouw flyer of website in heldere taal schrijven.

Als laatste kun je nadenken via welke kanalen je communiceert. Denk goed na waar je je flyers verspreid, of of je je doelgroep online kunt bereiken. Wil je nieuwe mensen bereiken, leg dan flyers niet alleen bij het tuincentrum, maar bedenk specifiek andere plekken. Zoals een bibliotheek, buurthuis of café. Een tip die ik hoorde was om je voedseltuin ook eens te promoten via de nieuwsbrief van een buurthuis waar je een diner organiseert, of een andere lokale organisatie.

2. Samenwerking voorbij je bubbel

Deze gids is gebaseerd op onderzoek bij verschillende voedselinitiatieven in Nederland. (Zie het overzicht op **pagina 1**)

De meeste voedselinitiatieven trekken vanzelf mensen aan die al geïnteresseerd zijn in biologisch, lokaal of duurzaam voedsel: zij herkennen zichzelf in de taal, uitstraling en activiteiten van de tuin. Maar wie ook andere bewoners wil bereiken, merkt dat die meestal niet vanzelf komen. Niet omdat ze geen interesse hebben in gezond voedsel, maar omdat ze de tuin niet kennen, zich niet aangesproken voelen of niemand kennen die er komt. Zo had een Surinaamse vrouw die al 30 jaar vlakbij de Voedseltuin Rotterdam woont, nog nooit van het initiatief gehoord.

Inclusiviteit begint daarom niet op de tuin, maar in de wijk. Zoek samenwerking met buurthuizen, scholen, kerken, sportverenigingen, welzijnsorganisaties of woningcorporaties: dit is de meest voorkomende strategie om nieuwe mensen te bereiken. Vraag je af: "wie missen we eigenlijk, en hoe kunnen we hen ontmoeten?" Dat hoef je niet alleen te doen, juist samenwerking met organisaties die al een vertrouwensband hebben met bewoners maakt een groot verschil.

"Het is net zo belangrijk om een praatje te maken met de mensen aan het hek van je tuin, als met de mensen die onderdeel zijn van de gemeenschap" (Mark, De Gagelgaard)

VOORBEELD UIT DE PRAKTIJK

Werk met wijkambassadeurs en je deelnemersnetwerk. **De Gagelgaard** is onderdeel van het Ecosysteem Overvecht, een samenwerking tussen voedselinitiatieven in een multiculturele wijk. Een aantal mensen met een groot netwerk in de wijk werden aangesteld als 'wijkambassadeurs', omdat ze er wonen of via hun functie (als welzijnswerker, ondernemer) veel betrokken zijn in Overvecht. Zij zoeken continu naar manieren om mensen bij de tuin te betrekken. Dat resulteerde bijvoorbeeld in 'de Smaak van Overvecht', waarbij koks uit de wijk hapjes maakten en lieten proeven aan bezoekers in marktkraampjes op de tuin.

Stadstuinderij Noordoogst werkt veel samen met Stadsland, een organisatie die met hen buurtdiners opzet waar het eten van de tuinderij wordt gebruikt, en waar mensen die normaal in een buurthuis komen ook kennismaken met lokaal voedsel.

Dilemma's

Misschien vraag je je af: moet ik dan als tuinder zelf de wijk in, terwijl ik eigenlijk op mijn tuin al werk aan voedselproductie en een goede sfeer?

Idee uit een werksessie -> vraag wijkprofessionals om nieuwe bewoners op je plek te wijzen. Voedselinitiatieven met goedkopere abonnementen voor minima lopen er soms tegenaan dat ze zelf weinig mensen uit die doelgroep bereiken, waardoor de abonnementen niet worden afgenomen. Maak contact met een buurtwerker, en vraag of zij mensen actief op het bestaan van die abonnementen kunnen wijzen.

3. *Betrokken gemeenschap*

Wanneer mensen over je tuin hebben gehoord en begrijpen waar het initiatief voor bedoeld is, wil je graag dat ze onderdeel worden van een sterke, inclusieve gemeenschap. Mensen blijven niet alleen omdat de groenten lekker zijn: betrokkenheid hangt sterk samen met emotioneel eigenaarschap. Dat betekent je welkom voelen, je thuis voelen, een plek die een beetje van jou aanvoelt. Mensen voelen zich welkom wanneer ze iets mogen bijdragen, hun ideeën serieus worden genomen en de tuin óók een beetje van hen wordt.

Tijdens het onderzoek bleken juist lunches, koffie, gesprekken en workshops hiervoor grote waarde te hebben. Zo sprak ik tijdens de lunch met vrijwilligers die elkaar inspireerden om nieuwe recepten uit te proberen, zoals pesto van wortelloof. Ook wordt er voor elkaar gekookt en koffie gezet, organiseren mensen een potluckdiner voor alle oogsters (Kansrijk, Utrecht), en geven vrijwilligers elkaar uitleg over onkruid verwijderen of inzaaien. Zo wordt de tuin een plek waar mensen elkaar ontmoeten én voedselkennis opdoen.

Reflectievraag: Waarom voelen mensen zich thuis op jouw voedselinitiatief? Hoe kun je de betrokkenheid van bezoekers nog meer vergroten?

Op het **Dakpark Rotterdam** wordt de plek voor veel meer gebruikt dan voedsel verbouwen: er is een schaakclub, een mamaclub, een kidsclub en meer. Zo wordt de buurt enthousiast over de locatie omdat het ruimte biedt voor hobby's en ontmoeting, niet alleen voor voedsel. Drie dagen per week is er bijvoorbeeld het Bakkie Buurttuin, gerund door vrijwilligers: een koffiemomentje met open inloop. Er is veel aandacht voor geven en nemen: je mag gebruik maken van de plek (sommigen hebben zelfs gratis een klein nutstuinje), maar dan wordt ook verwacht dat je helpt in de gemeenschappelijke tuin of bij een andere activiteit. Zo wordt het niet alleen een plek voor de buurt, maar van en door de buurt.

VOORBEELD UIT DE PRAKTIJK

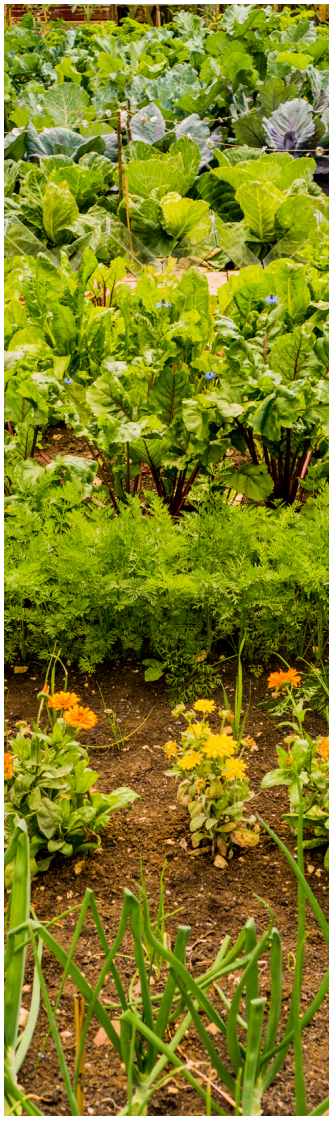
Soms zit waardering in kleine gedragsvormen. Bij **Voedseltuin Overvecht** noemen ze vrijwilligers 'tuinders', waardoor mensen zich serieuzer genomen voelen. Verder is er een betaalde tuincoördinator met overzicht over het teeltplan en de taken.

Op de **Nieuwe Ronde** in Wageningen mogen mensen zelf initiatieven nemen waar de rest van de vereniging achter staat. Zo bouwden leden een insectenhotel, en een jaar later kwamen er op initiatief van deelnemers picknicktafels en een kleine zandbak voor kinderen.

In het **Eetmeerbosch** in Nijmegen geven vrijwilligers de rondleiding aan nieuwe deelnemers en oogstaandeelhouders. Dit scheelt werk voor de tuinder, maar zorgt ook dat mensen zich meer verantwoordelijk gaan voelen voor de plek, en dat vrijwilligers met trots kunnen vertellen wat voor werk zij doen.

Op de **Voedseltuin Rotterdam** kan iedereen meedoen, met of zonder kennis van tuinieren. Je gaat in kleine groepjes aan de slag, met dagelijks een coördinator die de taken verdeelt. Sommige vrijwilligers hebben een vaste verantwoordelijkheid en zijn al jaren betrokken; nieuwere vrijwilligers krijgen heldere uitleg over hun taak: waar staan de spullen, hoe diep moet het plantje, welke bedden moeten nog water? Er wordt rekening gehouden met een behapbaar werktempo. Zoals vrijwilligers zeiden: "er zit helemaal geen druk op dit werk, je mag werken op je eigen tempo".

4. *Erkenning van voedselculturen*

Iedere voedseltuin weerspiegelt, vaak onbewust, bepaalde normen en waarden - ook in de groenten die worden verbouwd en de activiteiten die worden georganiseerd. Mensen herkennen zich niet altijd in het aanbod van een voedselinitiatief. Door gewassen en activiteiten uit verschillende voedselculturen een plek te geven, vergroot je de kans dat meer mensen zich thuis voelen.

Welke groenten verbouw je, en voor wie? Op **Tuinderij De Stroom** kiezen de tuinders bewust voor een herkenbaar aanbod: "onze klanten willen gewoon gewone groenten, sla en boontjes en broccoli... soms zit er iets anders in, zoals pastinaak, maar we gokken op de klanten die dat graag willen". Het kan waardevol zijn om via een enquête regelmatig te vragen welke groenten leden vaker of minder vaak willen, zodat het aanbod blijft aansluiten bij je doelgroep.

Bekendheid speelt een grote rol: onbekende gewassen blijven liggen bij de voedselbank, ook al zijn het verse lokale groentes. Help mensen te weten wat ze ermee kunnen, bijvoorbeeld met recepten in de nieuwsbrief, of nog beter: door samen te koken met onbekende groentes tijdens de lunch.

Dilemma's

Wat doe je wanneer iemand veel tropische groentes zou willen verbouwen, dingen die niet zomaar passen in het Nederlandse klimaat? Kies je voor inheemse soorten of niet?

-> Een verschil in waarden kan een mooie kans zijn om samen te leren over rechtvaardige voedselproductie. Zie het als een aanleiding om samen na te denken over biodiversiteit, voedselsoevereiniteit en de waarden die je als gemeenschap belangrijk vindt.

UIT DE PRAKTIJK

Op de **Moestuin Utrecht** heeft Roos dagelijks koffiepauzes met de vrijwilligers. Ze merkte dat van alle gekleurde tomaatjes juist de paarse bleven liggen, en kwam erachter dat mensen niet wisten dat die al rijp waren. Bij de pauzes deelde ze ze uit en bood zo via educatie toegang tot groentes die mensen van huis uit misschien niet kennen.

Bij **Voedseltuin Rotterdam** zijn Surinaamse gewassen zoals kouseband toegevoegd op initiatief van vrijwilligers. Kouseband is duur in de supermarkt, dus vroegen mensen of ze die mochten planten en uitdelen aan de Surinaamse gemeenschap in de wijk. Zo ontstaat een link met nieuwe voedselculturen.

Op de **Koppelsteede** organiseerde de programmamaker tijdens het lentefeest een workshop schaapscheren. Nooit eerder deden er zoveel mensen uit de multiculturele wijk mee. Denk samen met mensen uit de buurt na over welke activiteiten nieuwe mensen kunnen trekken.

Kruiden doen het altijd goed voor allerlei culturen en bezoekers: ze worden in uiteenlopende keukens gebruikt en vragen relatief weinig ruimte.

5. *Betaalbaar & financieel haalbaar*

In gesprekken met inwoners die geen onderdeel zijn van een voedseltuin blijkt dat prijs bijna nooit de enige reden is om niet deel te nemen. Factoren als afstand, openingstijden, taal, herkenning, distributievorm en sociale drempels spelen vaak een minstens zo grote rol. Toch blijft betaalbaarheid belangrijk om lokaal voedsel bereikbaar te maken. De uitdaging voor tuinders is dus niet alleen de prijs laag houden, maar een financieel model ontwikkelen dat zowel toegankelijk is voor deelnemers als leefbaar voor de tuinder.

Een eerlijk financieel model krijgt op veel tuinen vorm als 'solidaire betalingen'. Hierover lees je alles op de website of in het boek van **Elsje Hageraats (QR 1)**. Voor een heldere uitleg zie de **website van Eetmeerbosch (QR 2)**, en met sprekende plaatjes de **website van Stadstuinderij NoordOogst (QR 3)**.

Nieuwe oogsters voelen zich soms bezwaard om een goedkoper tarief te gebruiken. Dat vraagt aandacht bij de communicatie. Wat helpt:

- deelnemers hoeven niet zichtbaar te maken welk tarief ze betalen. Bij **Lekker Nassuh** (Den Haag) ligt bij de kassa een kaartje waar mensen naar wijzen (€2,50 extra / €2,50 goedkoper), zichtbaar alleen voor de cassière;
- solidariteit uitleggen als gezamenlijke verantwoordelijkheid van de gemeenschap.

Een tweede manier om pakketten betaalbaar te houden is gestapelde financiering: inkomsten uit nevenactiviteiten zoals verhuur van een kantine, workshops, rondleidingen of verkoop aan horeca. Bij **Moestuin Utrecht** is bijvoorbeeld een grote Orangerie onderdeel van het bedrijfsmodel. Zo wordt een tuinder minder afhankelijk van voedselproductie alleen, en blijkt betaalbaarheid op meerdere manieren te organiseren.

UIT DE PRAKTIJK

Betaalbaarheid kun je ook organiseren via afspraken met de gemeente (zoals de Nijmeegse Stadspas of de U-pas) of sponsoring door bedrijven, waardoor een deel van de pakketten goedkoper kan omdat de gemeente of een bedrijf de rest financiert. **Sociale Voedseltuinen NL** heeft hiervoor een mooie voorbeeldbegroting in de kennisbank (QR 4).

Maak de prijs ook begrijpelijk en transparant. Veel mensen weten niet hoeveel werk er achter lokaal geproduceerd voedsel schuilgaat; door uit te leggen hoe een abonnement is opgebouwd en welk deel naar het inkomen van de tuinder gaat, ontstaat vaak meer begrip. Ook hoe je een prijs communiceert maakt verschil, zoals Sven (**Stadstuinderij NoordOogst**) vertelde: "praat je over €400 per jaar of over €12,50 per week? Dat voelt heel anders". Kleinere bedragen verlagen zo de drempel voor veel huishoudens.

Dilemma's

Hoe bepaal ik wie er korting mag krijgen? *"We hebben niet de tijd om mensen te benaderen of te bepalen wie een goedkoper abonnement verdient. Daar missen we juist de verbinding met welzijnsorganisaties"* (Mark, de Gagelgaard)

-> Dit laat zien dat solidariteit organiseren meer vraagt dan alleen een aangepast prijsmodel. Het vraagt samenwerking met organisaties die mensen kennen die financieel kwetsbaar zijn.

1 2 3 4

6. *Flexibele distributie*

Eerder ging het over hoe je aanbod van gewassen en activiteiten kan aansluiten bij verschillende voedselculturen. Ook bij de distributie van oogst kun je hier rekening mee houden. Mensen die nog geen lid zijn, hebben vaak:

- behoefte aan gemak: keuzemogelijkheid en liefst alle boodschappen op 1 locatie, dat scheelt tijd;
- behoefte aan flexibiliteit qua ophaaltijden, en tijdens vakanties niet aan een pakket vastzitten;
- weinig tijd door werk of zorg, waardoor zelfoogst soms onmogelijk is;
- te veel afstand: het initiatief is fysiek niet bereikbaar.

Hoe zorg je dat ook deze mensen onderdeel kunnen worden van je voedselgemeenschap? Een toegankelijke voedselgemeenschap vraagt niet om één distributievorm, maar om verschillende manieren van deelnemen. Hoe beter de distributie aansluit bij uiteenlopende leefstijlen, hoe meer mensen toegang krijgen tot gezond voedsel. Dat betekent niet dat iedere tuin alles hoeft aan te bieden, wel dat het waardevol is bewust na te denken over welke vorm past bij wie je wilt bereiken.

Praktische ideeën & praktijkvoorbeelden
Werk met verschillende distributievormen: naast zelfoogst bijvoorbeeld groentepakketten, losse verkoop, afhaalpunten in de wijk, een marktkraam, levering aan buurtmaaltijden of samenwerking met voedselbanken. Bij tuinderij De Stroom hoeven mensen alleen naar een distributiepunt in eigen dorp of stad om het pakket op naam af te halen, zonder zelfoogst of lange reistijd. Bij Voedseltuin Rotterdam gaat de oogst rechtstreeks naar de voedselbank, waarmee de tuin mensen bereikt die anders nauwelijks toegang hebben tot verse groenten.

VOORBEELD UIT DE PRAKTIJK

Maak deelname flexibeler. Een verplicht wekelijks abonnement is voor sommige huishoudens een drempel. Mogelijke oplossingen:

- Pakketten stilzetten: laat deelnemers een week overslaan, of het ophalen door buren of vrienden.
- Flexibele voorwaarden: zoals bij **Lekker Nassuh** (Den Haag), met verschillende betaalmogelijkheden zoals een 'tijdbank' om vrijwilligerswerk uit te betalen in een groentepakket.
- Alternatieve distributie: groenten inzetten bij gezamenlijke lunches of kookactiviteiten, zodat ook vrijwilligers zonder abonnement toegang krijgen en nieuwe groenten leren kennen.
- Bredere beschikbaarheid: verkoop op meerdere locaties, zoals Annet Horn op de markt in Amsterdam Zuidoost, voor mensen die de tuin niet kunnen of durven bezoeken.

Reflectievraag: Welke praktische drempels hoor je bezoekers het vaakst noemen?

7. Zeggenschap voor gemeenschap

Tot slot is inspraak voor deelnemers belangrijk voor een inclusieve voedselgemeenschap. Toegankelijkheid gaat niet alleen over welkom zijn, maar ook over invloed kunnen uitoefenen. Mensen voelen zich eerder onderdeel van een gemeenschap wanneer ze niet alleen uitvoeren, maar ook kunnen meedenken over de koers van de tuin. Uit het onderzoek bleek dat juist de mogelijkheid om ideeën in te brengen, activiteiten te organiseren of mee te beslissen sterk bijdraagt aan een gevoel van eigenaarschap.

Dat betekent niet dat iedere beslissing gezamenlijk genomen hoeft te worden. Inclusieve besluitvorming gaat niet over overal samen over stemmen, maar over bewust kiezen waar deelnemers invloed kunnen hebben en daar transparant over zijn. Zo wordt het teeltplan meestal gemaakt door de tuincoördinator met een opleiding in biologische landbouw, maar bij de Voedseltuin Rotterdam leerde een vrijwilliger iedereen hoe je zelf plantjes opkweekt in de kas - sindsdien kweken ze alles zelf, waar ze eerder alle stekjes inkochten.

VOORBEELD UIT DE PRAKTIJK

Op **De Nieuwe Ronde** (Wageningen) ontstonden verschillende verbeteringen vanuit oogstaandeelhouders zelf, zoals picknicktafels en later een insectenhotel. De vereniging stelde ruimte beschikbaar om deze plannen gezamenlijk uit te voeren. Deze CSA is georganiseerd als een vereniging met een bestuur dat de tuinder in dienst heeft, en via jaarlijkse ALV's nemen de leden samen beslissingen.

Bij **I Can Change the World With My Two Hands** (Amsterdam) werkt de tuin met sociocratische werkgroepen. Vrijwilligers kunnen zich aansluiten bij bijvoorbeeld de kruidentuin, het tuincafé of de fruitboomgroep, en per jaar zelf kiezen of ze aanhaken. Binnen zo'n groepje beslis je samen wat je wel of niet verbouwt, zonder controle van het bestuur.

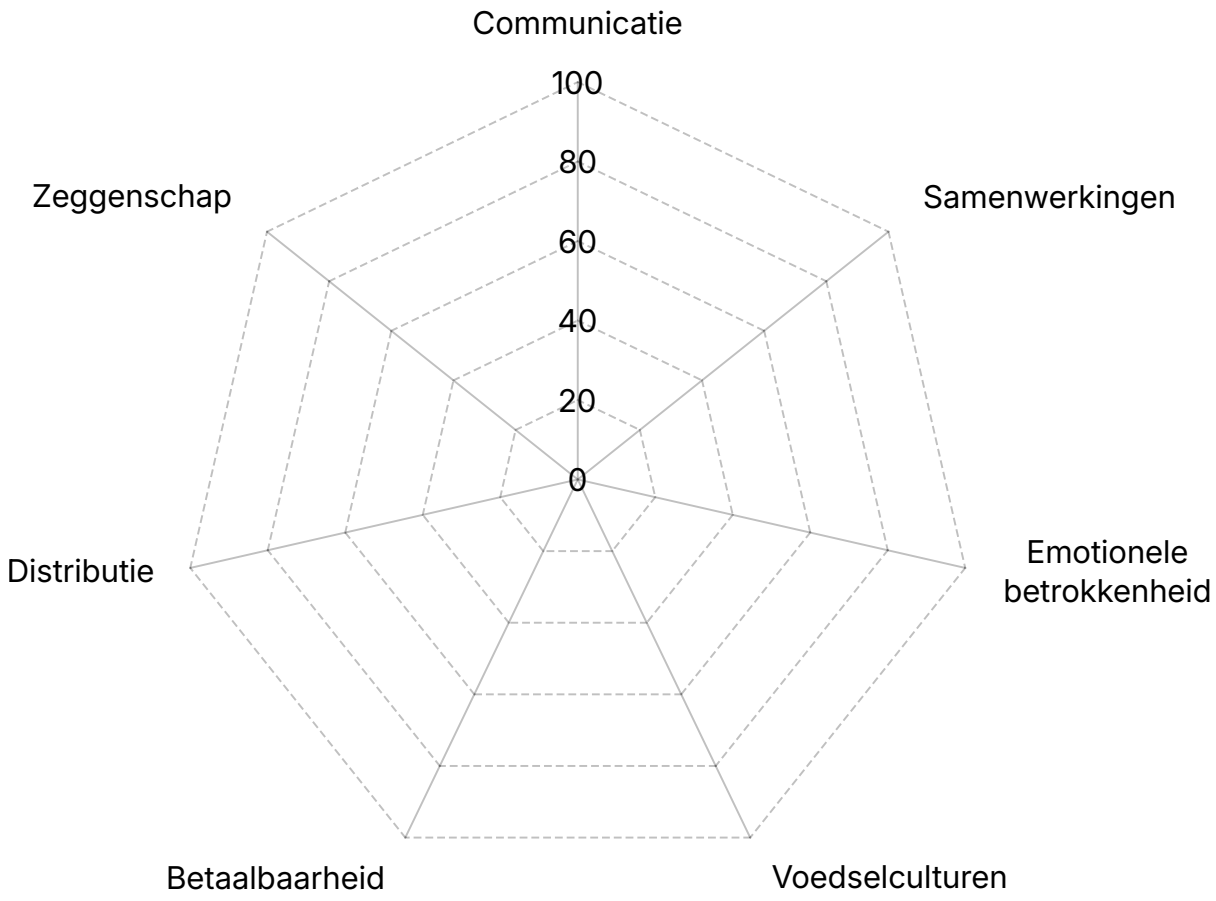
Gedeeld verantwoordelijk

Vraag actief naar kennis en talenten. Veel deelnemers beschikken over vaardigheden die een tuin kunnen versterken, zeker op een tuin met een hoogopgeleide doelgroep. **Vraag bijvoorbeeld via een nieuwsbrief: wie kan helpen met communicatie? Wie heeft ervaring met fondsenwerving? Wie wil nieuwe deelnemers welkom heten?** Zo wordt inclusiviteit niet alleen de verantwoordelijkheid van de tuinder, maar van de hele gemeenschap.

Inclusiviteits kompas

Naam van de tuin: .....

De toepassing

Deze praktische werkvorm kun je samen invullen met tuinders, vrijwilligers, oogstdeelnemers of bestuursleden. Per strategie ga je met elkaar in gesprek aan de hand van reflectievragen. Hoe goed kennen jullie de behoeften van nieuwe doelgroepen? Voelen mensen zich welkom? Wie mag meedenken? Welke drempels ervaren bezoekers? **De uitkomst is geen oordeel of rapportcijfer, maar een momentopname die laat zien waar jullie al sterk in zijn én waar kansen liggen.** Herhaal de werkvorm bijvoorbeeld jaarlijks en gebruik de uitkomsten om samen een volgende stap te kiezen richting een toegankelijkere voedselgemeenschap. De uitleg vind je op **pagina 15**.

Gebruik de reflectievragen zoals uit de gids op **pagina 16 & 17.**

Hoe gebruik je het kompas?

Het Inclusiekompas is een werkvorm om samen nieuwe ideeën te ontwikkelen en focus te kiezen. Je hoeft niet alle thema's in één keer te bespreken. Zie het als een momentopname: waar staan we nu, waar liggen kansen en welke stap willen we als gemeenschap zetten?

Voorbereiding

Trek hier ongeveer 1.5 uur voor uit. Een simpele maar belangrijke tip: laat één persoon de tijd in de gaten houden. Denk goed na over de samenstelling van de groep. Nodig bijvoorbeeld tuinders, vrijwilligers en oogstdeelnemers uit, maar vraag ook iemand van buiten de tuin om mee te doen. Hoe meer verschillende perspectieven aan tafel zitten, hoe groter de kans dat je blinde vlekken ontdekt en nieuwe mensen kunt bereiken.

Uitvoering

1) Begin met de vraag: Wie zouden we graag meer willen bereiken met onze tuin? Welke mensen uit de omgeving komen nu nog niet? En waarom zouden jullie juist deze mensen graag welkom heten? Neem hier 10 minuten voor.

2) Kies 2 thema's. Met een grotere groep kun je eventueel opsplitsen en meer thema's bespreken. Het kompas bevat in totaal 7 thema's. Loop eerst kort de reflectievragen per thema door. Bespreek daarna welke onderwerpen voor jullie het meest interessant zijn. Neem hier 10 minuten voor.

3) Bespreek de vragen samen, neem per thema 20 minuten. Gebruik de reflectievragen als startpunt voor het gesprek. Het gaat niet om het vinden van het 'juiste' antwoord. Juist verschillen in perspectief zijn interessant. Iemand die al jaren op de tuin werkt, kijkt bijvoorbeeld anders naar hoe toegankelijk de communicatie is dan iemand die er voor het eerst komt.

4) Vul samen het kompas in. Op de poster geef je per thema een score van 0–100. Het gaat erom dat jullie samen zichtbaar maken waar jullie staan en waar jullie kansen zien.
0 - hier hebben we nog weinig aandacht aan besteed. Er liggen veel kansen om iets toe te voegen of te veranderen.
100 - we kunnen op alle reflectievragen een antwoord geven. Dit thema is stevig onderdeel van hoe we werken.

5) Kies één volgende stap. Kijk aan het einde samen naar het kompas. Waar zit de meeste energie? Waar zien jullie een kans die haalbaar voelt? Kies vervolgens één concrete stap voor de komende periode. Bijvoorbeeld: een nieuwe samenwerking zoeken, iemand uit de buurt uitnodigen, de website aanpassen of met deelnemers bespreken welke groenten zij graag zien.

Afsluiten

Bewaar het kompas. Herhaal de werkvorm bijvoorbeeld over een jaar. Je tuin verandert, je groep verandert en ook je omgeving verandert. Een score van vandaag is daarom geen eindpunt, maar een momentopname. Het doel is niet om 100 te halen. Het doel is om samen te ontdekken waar je iets wilt en kunt veranderen.

Reflectievragen

De instructie voor de werkvorm vind je op **pagina 15**

Foto van de markt van Lekker Nassuh in Den Haag

1 COMMUNICATIE

Context: zorgt ervoor dat het idee van de voedseltuin bij diverse mensen helder is. Meer op **pagina 8.**

Reflectievragen:

- Wat voor taal gebruik je? Zijn het woorden die iedereen zou kunnen begrijpen? Gebruik waar mogelijk eenvoudige taal. Welke woorden kun je eenvoudiger maken of kort uitleggen?
- Hoe goed kennen jullie de behoeften en motivaties van mensen die jullie nu nog niet bereiken? Wat zou hen aanspreken en wat zouden zij juist niet willen doen? Voorbeeld: mensen komen vaak voor de sociale waarde.
- Waar leg je je flyers neer? Waar ben je zichtbaar?
- Via welke netwerken verspreidt informatie over jullie tuin zich nu vooral? Welke groepen of plekken bereiken jullie nog helemaal niet via mond-tot-mondreclame?
- Hoe wordt het voor iemand die jullie tuin nog nooit heeft bezocht duidelijk waar de tuin voor is, wat er gebeurt en of diegene welkom is?
- Kunnen nieuwe deelnemers zelfstandig begrijpen wat ze mogen doen, bijvoorbeeld hoe ze groenten kunnen oogsten of waar ze zich kunnen aanmelden?
- Maken jullie gebruik van beeld of pictogrammen om dingen uit te leggen? (dyslexie, minder taalvaardig)

2 SAMENWERKINGEN

Context: zorgt ervoor dat je verder mensen bereikt uit de omgeving die jullie tuin nog niet kennen. Meer op **pagina 9.**

Reflectievragen:

- Welke wijkorganisaties, welzijnswerkers en andere maatschappelijke organisaties zijn actief in jullie buurt?
- Welke mensen uit jullie omgeving bereiken jullie nu nog niet, maar zouden jullie graag willen bereiken? Wat maakt deze doelgroep voor jullie relevant?
- Met welke organisatie of persoon kun je contact leggen om juist deze doelgroep beter te bereiken?
- Wat is het netwerk van jouw vrijwilligers en oogsters dat je zou kunnen aanspreken? Is er iemand binnen de tuin met linkjes voor mogelijke samenwerkingen?
- Bereiken jullie vooral mensen uit andere wijken, of voelen ook mensen die direct rondom de tuin wonen zich welkom en betrokken?
- Wie zijn er binnen jouw vrijwilligers sleutelpersonen of ken je sleutelfiguren in de wijk die met jou een nieuwe doelgroep kunnen bereiken?
- Welke talenten (voor promotie en netwerken) uit jouw gemeenschap worden nu nog niet benut?

3 EMOTIONELE BETROKKENHEID

Context: Zorgt voor veel mensen die zich welkom voelen en onderdeel voelen van een tuingemeenschap. Meer op **pagina 10.**

Reflectievragen:

- Wat betekent emotionele betrokkenheid voor jou (als tuinder, als deelnemer, als bezoeker)? Wat betekent het voor jou om je welkom te voelen op deze plek?
- Hoe zorgen jullie samen dat mensen zich welkom voelen of dat nieuwe mensen worden opgevangen?
- Hoe zorgen we met elkaar dat mensen zich gewaardeerd voelen?
- Welke ruimte is er voor deelnemers en vrijwilligers om zelf iets (activiteiten, rondleidingen, onderhoud of ideeën voor de tuin) bij te dragen of te organiseren?
- Waar kunnen jullie meer uitleg, begeleiding of momenten van kennisdeling toevoegen?
- Kan iedereen meedoen, ook zonder voorkennis? Waar kunnen jullie meer uitleg, begeleiding of momenten van kennisdeling toevoegen?
- Wat zou iemand uit de buurt zelf aan jullie tuin willen toevoegen? Hoe kunnen jullie die ideeën actief ophalen?

4 VOEDSELCULTUREN

Context: Zorgt ervoor dat meer mensen zich herkennen in wat er op de tuin groeit, gebeurt en gegeten wordt. Meer op **pagina 11.**

Reflectievragen:

- Heb je activiteiten om verschillende culturen aan te spreken?
- Voor wie verbouw je je groentes?
- Welke groentes zijn mensen gewend om te eten, wat zouden ze lekker vinden?
- Hoe komen we erachter wat mensen nodig of lekker vinden? Vragen we dit actief aan deelnemers, buurtbewoners en vrijwilligers? Kunnen deelnemers zelf ideeën aandragen?
- Wat doen we wanneer onze ecologische uitgangspunten botsen met wensen uit de gemeenschap? Bijvoorbeeld wanneer iemand graag een gewas wil verbouwen dat minder goed past bij het Nederlandse klimaat.
- Welke waarden geven bij ons de doorslag bij zulke keuzes? En zijn we daar transparant over naar onze gemeenschap?

5 BETAALBAARHEID

Context: Zorgt ervoor dat prijs niet de hoogste drempel is voor mensen. Misschien wel de grootste uitdaging: biologisch, lokaal voedsel betaalbaar maken, maar een eerlijk loon houden voor de tuinders. Meer op **pagina 12.**

Reflectievragen:

- Hoe begrijpelijk is het prijsmodel uitgelegd? Snapt een nieuwe lezer wat solidaire betaling inhoudt?
- Weten we welke (financiële) drempels huishoudens uit onze omgeving ervaren? Is prijs wel de grootste drempel?
- Met welke ervaringsdeskundigen zou je kunnen praten om meer inzicht te krijgen in wat de (financiële) drempels zijn voor mensen uit je omgeving? Denk aan een buurtwerker, voedselbank, welzijnsorganisatie, ervaringsdeskundige
- Hoe dragen jullie samen financiële verantwoordelijkheid?
- Hoe zou jullie ideale solidaire betalingssysteem eruit zien, qua balans tussen tarieven?
- Hoe voorkomen we schaamte rond een lager tarief? Kan iedereen op dezelfde manier deelnemen, ongeacht wat iemand betaalt?
- Kunnen andere partijen bijdragen aan betaalbaarheid? Denk aan gemeentelijke regelingen, fondsen, bedrijven

8 DISTRIBUTIE

Context: In een snelle maatschappij waarin mensen gewend zijn aan keuzevrijheid en gemak, helpt flexibele distributie om lokaal voedsel beter bereikbaar te maken. Meer op **pagina 13.**

Reflectievragen:

- Past jouw huidige distributievorm bij de mensen die je graag wilt bereiken?
- Welke praktische drempels horen je bezoekers het vaakst noemen? En kunnen we daar iets aan veranderen?
- Kunnen mensen op verschillende manieren aan onze oogst komen? Denk aan zelfoogst, pakketten, losse verkoop, een marktkraam of een afhaalpunt.
- Hoe kunnen samenwerkingen helpen om nieuwe mensen kennis te laten maken met onze oogst? Kunnen we het voedsel ook naar mensen toe brengen?
- Welke vorm past bij onze eigen capaciteit?
- Kunnen we meerdere vormen combineren?

7 ZEGGENSCHAP

Context: Zeggenschap zorgt ervoor dat mensen niet alleen bezoeken, maar zich mede-eigenaar voelen van de plek en invloed hebben op wat er gebeurt. Meer op **pagina 14.**

Reflectievragen:

- Op welke momenten kunnen deelnemers nu invloed uitoefenen? Zoals bij het maken van een teeltplan, programmeren van activiteiten
- Kunnen deelnemers ook zelf ideeën aandragen en initiatieven starten? Of ligt het initiatief vooral bij de tuinder?
- Zijn de mogelijkheden om mee te praten of mee te beslissen duidelijk voor nieuwe deelnemers?
- Bij wat voor keuzes zie je ruimte voor deelnemers / oogsters om over mee te praten?
- Hoe zorgen we dat verschillende perspectieven worden gehoord?
- Waar willen we mensen laten meedoen, meepraten of meebeslissen? Niet iedere keuze hoeft gezamenlijk gemaakt te worden; maak bewust duidelijk waar welke vorm van inspraak mogelijk is.

VOORUITBLIKKEN : Stappen zetten met je gemeenschap

Na het lezen van deze gids zit je misschien vol ideeën voor je eigen plek. Zie het toewerken naar een toegankelijke plek als een proces: je hoeft niet alles tegelijk te doen. Zet stappen samen met andere tuinders en vrijwilligers, en draag het samen uit. Organiseer bijvoorbeeld een bijeenkomst en vul samen het inclusie kompas in (zie bijlage).

- Kies een doel om mee te beginnen, bijvoorbeeld:
- één nieuwe samenwerking;
- één doelgroep beter leren kennen;
- één activiteit organiseren buiten je vaste publiek;
- één aanpassing in communicatie;
- één bijeenkomst waarin je vraagt hoe deelnemers de plek toegankelijker zouden maken.

We begrijpen dat je als tuinder al veel werk doet voor ecologische voedselproductie. Deze gids en de oproep uit het netwerk laten zien dat inclusiviteit geen taak van de tuinder alleen kan zijn. Juist wanneer tuinders, vrijwilligers, bewoners, gemeenten en maatschappelijke organisaties samen verantwoordelijkheid nemen, ontstaat een voedselsysteem waarin meer mensen zich welkom voelen én toegang hebben tot gezond, lokaal voedsel.

In de tabel hieronder zie je wat voor rol verschillende organisaties kunnen spelen in het toegankelijker maken van jullie voedselinitiatief. Vul dit gerust aan met mogelijke samenwerkingen in jouw omgeving.

Kies voor aanpassingen die passen bij jouw visie, de mensen om je heen en je beschikbare tijd en energie. Iedere tuinder en plek heeft een eigen identiteit en spreekt een andere doelgroep aan. Die diversiteit maakt het netwerk van lokale voedselinitiatieven in Nederland sterk.

Foto van de bijeenkomst in het Eetmeerbosch met tuinders uit omgeving Nijmegen

Foto van 1 van de netwerk insspiratiesessies in de Mensa Mensa in Amsterdam Zuid-Oost

Tuinder	Lokale bedrijven	Gemeente	Welzijnswerker	Vrijwilliger
Passende groentes	Pakketten sponsoren	Pakketten subsidiëren	Bewoners bereiken	Werven vrijwilligers
Open dag houden	Meewerkdag als vrijwilliger	Grond beschikbaar	Activiteiten organiseren	Rondleidingen geven
Bezoekers actief vragen wat bij hen past	…	Ondersteunen communicatie richting inwoners	Buurtnetwerk aanspreken	Activiteiten initiëren
…	…	…	…	Verwelkomende sfeer creëren

VAN

HOE KRIJGEN WE MEER MENSEN? NAAR WAT MAAKT HET AANTREKKELIJK OM MEE TE DOEN?

square wise

VOOR OOGSTERS

1 WELKE MOTIVATIE SPREEK JE AAN?

Nieuwe oogsters komen niet allemaal om dezelfde reden. Kijk verder dan de mensen die enthousiast zijn over biologisch, lokaal of regeneratief voedsel. **Bijvoorbeeld**: Betaalbaar eten : “Gezond lokaal eten voor een prijs die past bij jouw situatie” / Mensen ontmoeten: “een fijne plek om buurgenoten te leren kennen” / Buiten in de natuur: “Even uit de drukte, met je handen in de aarde” / Zelf doen & leren: “Leer hoe je voedsel verbouwt en ontdek nieuwe smaken uit het seizon” / Iets betekenen voor de buurt: “Bouw mee aan een groene, sociale buurt.

2 WELKE KANALEN GEBRUIK JE?

Nieuwe oogsters bereik je meestal niet via dezelfde kanalen waar je huidige achterban zit. Denk aan: buurthuizen & buurtcentra, scholen, welzijnsorganisaties, sportverenigingen, bibliotheken, lokale ondernemers, wijknieuwsbrieven, buurtapps en lokale sociale media, sleutelfiguren in de wijk. Kijk ook naar je eigen gemeenschap: Wie van je vrijwilligers kent mensen die je nu nog niet bereikt?

3 VAN BEZOEKER TOT OOGSTER

Niet iedereen wil direct een abonnement afsluiten. Geef mensen een eerste ervaring, zoals een open oogstdag, een buurtlunch, een rondleiding of een kraampje. Maak de eerste stap om deelnemer te worden superduidelijk. Iemand moet na een bezoek antwoord hebben op: Waar meld ik me aan? Wat kost het? Gebruik waar mogelijk beelden, iconen en korte zinnen. Maak je prijs begrijpelijk. Een bedrag van €12,50 per week voelt anders dan €400 per seizoen betalen. Leg uit wat er in het bedrag zit, waar het geld naartoe gaat & hoe een solidariteitsprijs werkt.

SNELLE COMMUNICATIE CHECK

ZO

VERTEL JE HET VERHAAL VAN EEN IMPACTVOLLE VOEDSELTUIN

square wise

AAN DE GEMEENTE

GEZONDHEID – SOCIALE VERBINDING – PARTICIPATIE – KENNIS – NATUUR – VOEDSEL – STERKE WIJK

Een gemeente kijkt niet alleen naar hoeveel kilo groenten je produceert. Een voedseltuin kan bijdragen aan meerdere gemeentelijke doelen: gezondheid, sociale verbinding, participatie, educatie, biodiversiteit en een sterke wijk. De kunst is om jouw verhaal te verbinden aan de taal en doelen van de gemeente.

1 GEZONDHEID

"Onze tuin draagt bij aan een gezonde leefomgeving door bewoners toegang te geven tot verse groenten én hen te stimuleren om gezond te eten, buiten te bewegen en elkaar te ontmoeten."

2 SOCIALE VERBINDING

"De tuin is niet alleen een productieplek, maar een plek waar bewoners elkaar ontmoeten en relaties opbouwen."

3 PARTICIPATIE & MEEDOEN

"Deelnemers kunnen niet alleen groenten oogsten, maar ook activiteiten organiseren, leren en verantwoordelijkheid nemen."

4 VOEDSELKENNIS & -VAARDIGHEDEN

"De tuin is een laagdrempelige leerplek waar inwoners praktische vaardigheden ontwikkelen rond gezond eten, voedselproductie en duurzaamheid — kennis die ze mee naar huis nemen."

5 LOKAAL VOEDSEL

"Door lokaal voedsel te produceren, versterken we een veerkrachtiger lokaal voedselsysteem en maken we de herkomst van ons eten zichtbaar voor inwoners."

SNELLE COMMUNICATIE CHECK

INSPIRATIE & VERDIEPING

KENNISBANK

Deze kennisbank van **Sociale Voedseltuinen Nederland** staat vol met materialen en tips over het versterken van de sociale participatie in een voedselinitiatief.

EERLIJK LOON

solidaire betaalsystemen, uitgelegd door Elsje Hageraats

LUISTERTIP

Podcast over het bouwen van een veilige inclusieve omgeving op een buurttuin, in dit geval midden in een wijk in Leeuwarden.

COLLECTIEVE KRACHT

Een webinar met voorbeelden uit de wetenschap en van o.a. de voedseltuin de Pluimerije en CSA Kansrijk over financieringsmodellen en inclusieve voedsel-gemeenschappen

CONSTRUCTIES

Een compleet overzicht financieringsconstructies van lokale voedselinitiatieven.

TUIN VAN DE BUURT

Inspirerende video over de kracht van een tuin voor een buurt, van de Voedseltuin Leeuwarden

SQUAREWISE

Heb je ondersteuning nodig in een samenwerking met de gemeente, een lokaal ecosysteem opzetten of anders? Neem contact op met Squarewise.

LEREND NETWERK

Jouw ervaringen delen of vragen stellen? Dat kan in dit Signal-kanaal met tuinders!

SQUAREWISE.NL